

УДК 811.112.2'37

СЕМАНТИКА ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В КОНТЕКСТІ НІМЕЦЬКОЇ ЕПІСТОЛЯРНОЇ ТРАДИЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЛИСТУВАННЯ МІЖ Ф. ШИЛЛЕРОМ І Й. В. ГЕТЕ)

Романова Н. В.

Херсонський державний університет

У статті висвітлено семантику емотивної лексики німецької мови епохи класицизму. Виявлено, що семантика емотивної лексики відображає позитивні емоції, негативні, нейтральні, «розмиті», емоційні патерни, а також настрій і байдужість. За модальністю переживання класифіковано п'ять основних груп емотивної лексики: позитивна, негативна, нейтральна, амбівалентна, невизначена. Доведено, що в листах є слова-фаворити або словосполучення-фаворити. Установлено, що семантика емотивної лексики корелює з обсягом листа і його жанровими особливостями. Відзначено, що семантичні типи емотивної лексики пов'язані з лінгвістичним і стилістичним контекстами.

Ключові слова: емотивна лексика, емоції, настрій, оцінка, індикатор оцінки, семантика емотивної лексики.

Romanova N. V. Semantics of emotive vocabulary in context of the German epistolary tradition. The article presents semantics of emotive vocabulary in the German language of the epoch of classicism. It was revealed that semantics of emotive vocabulary reflects positive emotions, negative, neutral, "erode", emotion patterns, and as well as mood and indifference. Emotive vocabulary is classified into five groups for modality of feeling: positive, negative, neutral, ambivalent, undetermined. It was proved that the letters contain word-favorites or word-combination-favorites. It was ascertained that semantics of emotive vocabulary correlates with the scope of letter and its genre peculiarities. It was established that semantic types of emotive vocabulary bind with linguistic and stylistic contexts.

Ключевые слова: эмотивная лексика, эмоции, настроение, оценка, индикатор оценки, семантика эмотивной лексики.

Romanova N. V. Semantics of emotive vocabulary in context of the German epistolary tradition. The article presents semantics of emotive vocabulary in the German language of the epoch of classicism. It was revealed that semantics of emotive vocabulary reflects positive emotions, negative, neutral, "erode", emotion patterns, and as well as mood and indifference. Emotive vocabulary is classified into five groups for modality of feeling: positive, negative, neutral, ambivalent, undetermined. It was proved that the letters contain word-favorites or word-combination-favorites. It was ascertained that semantics of emotive vocabulary correlates with the scope of letter and its genre peculiarities. It was established that semantic types of emotive vocabulary bind with linguistic and stylistic contexts.

Key words: emotive vocabulary, emotions, mood, valuation, indicator of valuation, semantics of emotive vocabulary.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. У дослідженні лексичної семантики слів листи є неоцінним джерелом додаткової інформації про навколишній світ, людину як мовну особистість, її цінності й загальнокультурний розвиток лінгвоспільноти.

Лінгвісти тлумачать лист як «писаний текст, призначений для повідомлення про що-небудь, для спілкування з кимось на відстані», відповідну поштову кореспонденцію [9, 78]; «один із засобів обміну інформацією» [8, 85]; «письмове повідомлення, відправлене поштою» [10, 209]. Звідси виходить, що лист є різновидом комунікації, транспортованої в часі й просторі за допомогою посередника – (державної) поштової установи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернення до наукової літератури, присвяченої епістолярію, показує, що предметом вивчення є насамперед світогляд і духовна культура письменників

(Л. В. Вашків, В. І. Кузьменко, Г. С. Мазоха), особливості вокабуляру (І. А. Іванчук, А. В. Кур'янович) і синтаксичних конструкцій (А. І. Сумкіна), стилістична своєрідність (А. С. Григор'єва, Т. П. Зоріна) й лінгвопрагматичні характеристики (Т. В. Ковальова, О. Є. Філімонова), комунікативні аспекти (Н. І. Белонова, Н. О. Ковальова) й етикетна специфіка (С. К. Богдан, Н. М. Журавльова), семантичний і структурний потенціали діалектизмів (Л. Ткач, І. Б. Черкез).

Багатогранність епістолярного тексту, специфіка природи емотивної лексики, відсутність спеціальних праць із проблеми зумовлюють актуальність наукової розвідки.

Мета статті полягає в установленні семантичних типів емотивної лексики в німецькомовних епістолярних текстах.

Завдання статті – 1) вибрати лексичні засоби, що позначають емоції людини, із загального масиву еквівалентних текстів; 2) інвентаризувати емоції на матеріалі картотеки, укладеної автором на основі листування між Ф. Шиллером і Й. В. Гете; 3) класифікувати емоції за модальністю переживання та умовою реалізації в царині епістолярного доробку

© Романова Н. В. Семантика емотивної лексики в контексті німецької епістолярної традиції (на матеріалі листування між Ф. Шиллером і Й. В. Гете)

Ф. Шиллера та Й. В. Гете; 4) установити кількісний і якісний склад емотивної лексики в кореспонденціях Ф. Шиллера та Й. В. Гете; 5) визначити особливості семантики емотивної лексики, відповідно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емпіричною базою для дослідження стали 1 015 листів відомих класиків німецької літератури – Ф. Шиллера та Й. В. Гете, написаних упродовж 1794–1805 рр.

У корпусі вибирання емотивна лексика збігається формально з десятьма теоретично можливими емоціями: п'ятьма позитивними й п'ятьма негативними [2, 20–21, 352, 408]. Позитивні емоції маніфестовано **радістю** *erfreuen, erfreulich, Freude, mit Freuden, fröhlich, Glück, glücklich*, **інтересом** *interessant, Interesse, neubegierig sein*, **подивом** *Bewunderung, überrascht, sich verwundern*, **привиною** *Schuld, schuldig sein* і **соромом** *Schamhaftigkeit*; негативні – емоцією **горя** *Kummer, Jammer, traurig*, емоцією **страху** *erschrecken, (sich) fürchten*, емоцією **гніву** *peinlich*, емоцією **відрази** *abscheulich* та емоцією **зневаги** *verachten*.

Виділяються нейтральні емоції *ruhig, gleichgültig*, так звані «розмиті емоції» *nicht fürchten, nicht gewundert* і настрої *Stimmung, Laune, Lust*. Нейтральні емоції відображають рівновагу активності й реактивності, перевагу свідомості над почуттями [5, 180], наприклад:

75. Schiller

Jena den 15. Jun. 95.

Dieses fünfte Buch Meisters habe ich mit einer ordentlichen Trunkenheit, und mit einer einzigen ungeteilten Empfindung durchlesen. Selbst im Meister ist nichts, was mich so Schlag auf Schlag ergriffen und in seinem Wirbel unfreiwillig mit fortgenommen hätte. Erst am Ende kam ich zu einer ruhigen Besinnung (1, 85).

«Розмиті емоції» містять негатори, тому не піддаються чіткій диференціації, контрастують із вихідною емоцією. Установлено, що висловлювання з «розмитими емоціями» є оцінними. Оцінка відображає не лише ставлення суб'єкта (людини) до об'єкта, а й ціннісні стосунки між суб'єктом та об'єктом [4, 169], наприклад:

404. Goethe

Weimar, 10. Januar 1798.

Die letzten Tage waren wirklich von der Art daß man wohl tat so wenig als möglich von dem Dasein des Himmels und der Erde Notiz zu nehmen, wie ich mich denn auch meistens in meiner Stube gehalten habe. Indessen habe ich in diesen farb- und freudlosen Stunden die Farbenlehre wieder vorgenommen, und, um das was ich bisher getan recht zu übersehen, in meinen Papieren Ordnung gemacht. <...> (1, 490).

У наведеному прикладі індикаторами оцінки є прикметники *letzten, farb-, freudlosen*, прислівники *wirklich, wohl, so, wenig, als, möglich, meistens, bisher, recht* і займенники *diesen* – усього 13 елементів. Основними індикаторами є прислівники *wenig* і *meistens*, які виражають значення негативної оцінки. Негативізм автора (Й. В. Гете) стає очевидним тільки на рівні всього висловлювання, тому що всі його частини пов'язані між собою загальною темою та єдиною цільовою установкою: художня творчість людини та її наукова праця належать до різних видів

інтелектуальної діяльності. Імплицитно автор доводить, що наукові доробки потребують упорядкування, систематизації, послідовності й обов'язкової фіксації на папері.

Поняття «настрій» у вітчизняній психології є дискусійним. Сутність настрою зводиться до порівняно тривалого психічного стану «душевної орієнтованості, в основі якого лежить емоція (позитивна або негативна, однак не нейтральна)» [5, 101], до стійкого, порівняно тривалого психічного стану «особистості або групи людей, які створюють загальний емоційний фон протікання всіх психічних процесів» [1, 122], до загального емоційного стану «особистості, що забарвлює протягом значного часу окремі психічні процеси й поведінку людини» [3, 243], до не різкого, але стійкого вияву «емоцій у особистості або групі» [6, 114].

Згідно з наведеними дефініціями, настрої є одним із різновидів переживання, що відображає органічний зв'язок внутрішнього (емоційного) світу особистості з її зовнішньою (соціально-психологічною) об'єктивною реальністю й оцінне ставлення до об'єктів цієї реальності:

991. Goethe

Weimar, 14. Jan. 1805.

Sagen Sie mir, bester Freund, ein Wort von Sich und Ihren Arbeiten. Meine Versuche mich der hohen und schönen Welt zu nähern sind mir nicht zum Besten gelungen. Wenigstens auf einige Tage bin ich wieder ins Haus zurückgedrängt. Da möcht ich denn etwas erfreuliches von Ihrer Warte her. Und zugleich fragen ob Ihre Dame wohl morgen früh den Donnerstag mit den Freundinnen bei mir geiern möchte. Wohlsein und Stimmung! G (1, 987).

Зафіксовано також емоційні патерни – комбінацію двох емоцій [2, 69] – страх + інтерес, наприклад:

401. Schiller

Jena 5. Januar 98.

<...>. Hier ist nun auch eine ganz eigen bestimmte historische Welt, bei der mirs nicht leid sein sollte, eine poetische Ausbeute zu finden, und das fürchterliche Interesse das der Stoff hat, müßte die Gewalt der poetischen Darstellung desto wirksamer machen (1, 486).

У наведеному уривку емоція страху *fürchterlich* посилює емоцію інтересу *Interesse*, забезпечує художнє осмислення подій навколишнього світу.

Виділені нами вище емоції можна узагальнити на основі їх модальності й умови реалізації (таблиця 1). Модальність уважається якісною характеристикою «емоційного явища, яка охоплює відтінки переживань індивіда, позитивного чи негативного ставлення до різноманітних впливів на нього (гнів, радість, відчай тощо)» [3, 242]. Умови реалізації емоції – сукупність обставин реальної дійсності, за яких відбувається зовнішній вияв емоції. Найбільш характерними формами утілення емоції є міміка, пантоміміка, поведінка [3, 93], емоційне або емотивне мовлення [7, 94–96].

З таблиці 1 видно, що реєстр емоцій не відповідає теоретично можливому. Йдеться про ієрархію та межі реєстру, зокрема зафіксовано нейтральні емоції у вигляді спокою, емоційні патерни й настрої. Умови реалізації тих чи інших емоцій охоплюють три чинники: об'єктивну реальність (Р), уявну

Таблиця 1

Класифікація емоцій у німецькомовних епістолярних текстах

№ з/п	Види емоцій	Модальність переживання		Умови реалізації		
		Негатив (-)	Позитив (+)	Р	УР	Мф
1	Радість		+	+	+	+
2	Інтерес		+	+	+	+
3	Подив		+	+	+	
4	Провина		+	+		
5	Сором		+	+		
6	Страх	+		+	+	
7	Горе	+		+		+
8	Гнів	+		+		
9	Відраза	+		+		
10	Зневага	+		+		
11	Спокій			+	+	+
12	Байдужість			+		
13	Настрій	+	+	+	+	+
14	Емоційний патерн	+	+	+		

реальність (УР), метафоричне уявлення (Мф.). Об'єктивна реальність сприяє реалізації всіх наведених видів емоцій, уявна – трьом позитивним – радості, інтересу, подиву, одній негативній – страху, двом нейтральним – спокою та настрою; метафоричне уявлення релевантне двом позитивним емоціям – радості й інтересу, одній негативній емоції – горю, двом нейтральним – спокою та настрою.

У зв'язку з обсягом статті аналіз активаторів позитивних, негативних, нейтральних, «розмитих» і патернових емоцій, настрою, байдужості не передбачається.

Перейдемо до розгляду семантичних типів емотивної лексики.

Виділяємо такі основні різновиди:

1. Ознака (форми вираження) емоційного стану (208):

а) реального – *glücklich* (31), *interessant* (20), *verunglückt*, *geglückt* (2), *ruhig* (15), *nicht unzufrieden*, *traurig* (9), *beruhigt*, *fröhlich* (4), *leidig*, *lustig* (11), *wunderlich* (3), *schuldig* (4), *gefürchtet*, *angenehm* (4), *unruhig* (3), *erstaunlich* (4), *erschreckt*, *abscheulich* (3), *froh* (3), *bänglich*, *unglücklich* (6), *nicht glücklich* (2), *zufrieden* (2), *schrecklich*, *grimmig* (2), *betrübt*, *überrascht*, *ängstlich*, *schuld*, *leidend* (2), *unangenehm* (3), *jammervoll*, *affektiv*, *erfreulich* (4), *unglückselig*, *wunderbar*, *fürchterlich*, *heiter* (2), *verächtlich*, *jämmerlich* (2), *unschuldig*;

б) уявного – *interessant* (2), *wunderlich*, *traurig*;

в) метафоричного – *zu einem lustigen Abend*, <...> *ich muß die jetzige Zeit, die nur ein zerstreutes Interesse bei der Ungewißheit, in der ich schweben hervorbringt, so gut als es gehen will, benutzen, bis ich wieder auf eine Einheit hingeführt werde* (1, 358), *in einer ruhigen und heitern Wohnung, eine traurige Regenzeit, Ihren erfreulichen Brief, ein trüber Augenblick, angenehme Gegend(en)* (3), *einen tragischen Charakter haben, tragische Gegenstände / Stoffe / Szenen, gräuliches Wetter, freudlose Stunden, dieser traurige Januar, glücklich*

che Eilande, keine ruhige Zeitfolge, eines fast leidenden Auf sich wirken lassen <...> *Existenz* (1, 517) (тут і далі підкреслені нами словосполучення або слова виділено в оригіналі курсивом – *H. P.*), *ein tragischer Stoff, alle furchtbaren Motive, keine zufriedene Stunde, angenehme Kühlung, glückliche Gedanken, interessante Stellen, schreckliche Beispiele, eine erfreuliche Sammlung, greuliche Motive, jämmerliche Art, ein ruhiges halbes Jahr; jämmerliche Damenschriststellerei, trübe Stimmung, Der schreckliche Wust, eine lustige und gesellige Epoche, dieses traurige Geschäft, interessierte Gesellschaft, dieses schreckliche Produkt, eine glückliche Einladung, erfreuliche Beispiele / Aufgabe, interessante Rolle, die unerfreulichen Papiere.*

2. Характеристика емоційного стану (200):

а) реальна – *Mit* (1) / *mit Freuden* (4), *mit Glück* (2), *zufrieden* (4), *Leider* (14), *leider* (15), *peinlich* (2), *überraschend*, *Mit* (1) / *mit Vergnügen* (15), *froh*, *mit Interesse* (3), *glücklich* (26), *zum Glück* (3), *fröhlich*, *wunderlich* (3), *unverwundert*, *glücklicherweise* (2), *Glücklicherweise*, *Glücklicher weise*, *lächerlich* (2), *Ruhig*, *ruhig* (7), *lustig* (5), *in Ruhe*, *erstaunlich* (4), *erfreulich* (3) *interessant* (4), *zum Erstaunen* (2), *unverschämt*, *in seiner Freude*, *mit Interesse*, *schrecklich*, *angenehm* (7), *zu meiner Verwunderung* (2), *mit Bescheidenheit*, *mit Ängstlichkeit*, *mit Entzücken* (2), *Zur* (1) / *zur Freude* (2), *traurig* (2), *Zu meiner Freude*, *Zu bewundern*, *mit Zufriedenheit* (2), *aus zuweitgetriebener Furcht*, *lieb*, *mit wenig Freude*, *überrascht*, *geruhig*, *aus der Furcht*, *zu meiner Zufriedenheit*, *Mit Furcht*, *unruhig* (2), *zur Schande*, *mit Schrecken* (2), *mit Verwunderung*, *mit Stillschweigen*, *zum Vergnügen*, *nicht erfreulich* (2), *in Trauer*, *nicht ohne Interesse*, *vergnügt*, *mit vielem Vergnügen*, *froh*, *mit Grausen*, *zur Schande*, *jämmerlich*, *Mit wahren Vergnügen*;

б) уявна – *unangenehm* (3), *Ruhe*, *mit Freuden*, <...> *und es wäre mir angenehm ihn kennen zu lernen* <...> (1, 380), *in der Schweiß ruhig säße, Wäre*

<...> glücklich <...> gelangt, es wäre interessant, könnte <...> traurig machen, nicht unglücklicherweise zunähme, <...> würde ich in Jena mich nur unruhig fühlen <...> (1, 763).

3. Динаміка характеристики емоційного стану (3): *mit immer erneuerter Bewunderung, wird lustig, wird gleichgültig.*

4. Інтенсивність емоційного стану (264):

а) реальна – *mit großem Interesse (2), doppelt erfreulich (2), große Freude (14), mit großem Vergnügen (6), große Lust (2), sehr angenehm (25), sehr glücklich (13), sehr erfreulich (7), zu meiner großen Freude und Beruhigung, sehr viel Freude (2), sehr zufrieden (7), sehr schmerzlich ziemlich zufrieden, sehr (9) / Sehr neugierig (1), sehr unglücklich (2), sehr freuen (5), sehr lieb (7), höchst erfreulich, mir dem größten Vergnügen, sehr interessant (5), sehr erfreuen (5), sich sehr freuen (21), sehr fröhlich, sehr unangenehm (4), höchst neugierig, sehr vergnügt, zu sehr fürchten, großes Glück (2), am meisten erfreuen, der Haß (2), sehr interessieren (3), so stark interessieren, schmerzhaftest, mit höchster Unschuld, das höchste Interesse, so froh, triumphieren, so glücklich (3), zu unruhig, so unangenehm, sehr leid (5), zu meiner großen Zufriedenheit, sehr lustig, sehr lebhaft interessieren (2), So sehr sich freuen, sehr wohl zufrieden (2), Besonders aber erfreuen, leidet doch viel, sehr erfreut (2), nicht nur sehr belustigt, sondern auch in meinen astrologischen Kenntnissen viel weiter gefördert hat (1, 322–323), so sehr interessieren (2), sehr erschrecken, sehr unruhige Nacht, sehr belustigen (2), zu sehr zerstreuen, stark erregen, sehr froh, recht interessant, so ruhig und unbewegt als ich es jemals, doppelt Freude, mit viel Liebe und Freude, großes Vergnügen, mit vieler Freude, viel Freude (2), ungeheuere Überraschung, zu ängstlich, sehr zerstreut sein, recht glücklich, Begeisterung, recht leid tun, schrecklich, sehr beklagen, sehr interessant (3), sehr verächtlich, sehr unschuldig, sehr begierig (2), die höchste Stimmung, ganz erschrecklich gestrichen, so erschrock ich so, sehr traurig (2), höchlich zufrieden, sehr große Freude, zu meinem großen Vergnügen, sehr in Angst setzen, sehr gelitten, die heftige Unruhe, Sorge, auf das unangenehmste überrascht, unter heftigen Beängstigungen, das strengste Schweigen, sehr betrübt, ein großes Unglück, die ärgsten Lumpen, mit großem Verwundern, zu meiner größten Freude, <...> habe sehr beklagt, Sie nicht zu finden (1, 855), mit großer Sehnsucht, höchst erfreulich, Sehr herzlich sich freuen, eine große Freude (2);*

б) уявна – *Mir wäre es sehr lieb (2), doppelt erfreut haben würden, Triumph, <...>, so wäre die Reziprozität dieser zwei letzten Farben noch **interessanter** (1, 305), sehr interessant, Ich habe mich darinnen so oft in meinem Leben vergriffen, daß ich endlich einmal ins Klare kommen möge um wenigstens künftig von diesem Irrtum **nicht mehr zu leiden** (1, 334), mit dem größten Vergnügen, so glücklich (2), Das angenehmste, sehr begierig, zu sehr verunglücken würden, sehr erfreulich wäre, so wäre mirs sehr angenehm, <...>, so wäre es für meinen Carl eine große Freude, ihn zu sehen (1, 868);*

в) метафорична – *Vorgestern habe ich Wieland besucht, der in einem sehr artigen, geräumigen und wohnhaft eingerichteten Hause, in der **traurigsten** Gegend von der Welt, lebt <...> (1, 358), Das Lied ist*

voll heiterer Laune und Natur (1, 420), so interessanten Lande, die interessanteste Gegend.

5. Вираження емоційного стану (19):

а) реальне – *eine wahre Freude, Mit wahrer Herzenslust, Ach! warum steht der Tempel nicht am Flusse! Ach! warum ist die Brücke nicht gebaut!, Jugend, ist ach! dem Alter so nah; durchs Leben verbunden (1, 437), Ach immer muß man nach ihr gehn (1, 438), Ach! weh! ach weh! was hab ich getan! (1, 446), Ach leider! trat ich auch einst hinein (там само), Ach Süßchen laß mich zu dir ein (1, 446), Ach Liebe du wohl unsterblich bist! (1, 447), <...> und bin mit dem guten Kinde recht wohl zufrieden (1, 837), Mir ist herzlich leid Sie bei dem kleinen Feste nicht zu sehen (1, 869);*

б) уявне – *wenn wir das Vergnügen gehabt hätten, Es würde mir lieb sein, Es wäre eine große Freude, nicht uninteressant, so würden Sie mir eine große Freude damit machen, <...>so wäre ich ganz wohl damit zufrieden (1, 328), Es ist bald gesagt: man solle genau beobachten! (1, 712).*

6. Дія, спрямована на суб'єкт (207):

а) реальна – *sich freuen (111), fürchten (50), sich verwundern (5), sich erfreuen (10), sich interessieren (4), erstaunen, sich regen, sich fürchten (2), lachen müssen, sich wundern (5), sich quälen (2), bedauern, leiden (3), befürchten (3), erschrecken, sich plagen, belustigen, erleiden (2), sich sehnen (4), sich ärgern;*

б) уявна – *Er habe gefürchtet.*

7. Дія, спрямована на об'єкт (носія емоційного стану) (126):

а) реальна – *interessieren (14), erfreuen (26), erschrecken, überraschen (16), beruhigen (5), freuen (24), frohlocken, leiden (4), bewundern (2), belustigen (3), reizen, verwundern (2), wundern, Erstaunen erregen, beunruhigen (2), triumphieren (2), anlachen, Freude machen (4), betrüben (2), erlustigen, das Vergnügen bekommen, verachten, in Erstaunen geraten (2), Ihnen Freude machen, leiden an;*

б) уявна – *Es würde mich freuen, möchte Sie im Druck überraschen, Es sollte mich herzlich freuen, was Sie interessieren könnte, abschrecken würde, Es wäre mir erfreulich geworden <...> (1, 795), das Publikum interessieren könnte.*

8. Манера мовлення (1) – *werde ich mit Freuden mitteilen.*

9. Оцінка (106):

а) реальна – *ohne Schmerz, interessant genug, wenigstens glücklich, recht angenehm (2), lustig genug, recht zufrieden (2), mit mehr Interesse, wundersam, schrecklich, abscheulich, ziemlich interessant, kläglich, zu meinem Glücke, recht glücklich, ein rechtes Wunderding, besonders freuen, Schade (4), schade (3), recht wohl zufrieden (2), recht leid (2), unangenehm, wirklich leid, recht belustigen, zu dem schönsten Glück, bittere Tränen, der gerechte Abscheu, recht erfreuen, wunderbar, recht lustig, zum Glück (3), glücklich beenden, nicht wenig überrascht, ziemlich zufrieden, so glücklich, sich recht sehr freuen, recht freuen (2), recht froh (2), so lieb, <...>, ich bin darüber leider noch nicht ganz beruhigt <...> (1, 303), nicht ohne Interesse, ganz erstaunlich, in mehr als Einem Sinne bedeutend und interessant ist (1, 339), leider (17), Leider (2), die schöne Stimmung, gute Stimmungen, Ich komme diesen Nachmittag*

nur ein wenig, weil ich diesen Abend **leider** das helle Nachtmahl nicht mit ein nehmen kann (1, 355–356), Ein Glück, behaglich, gar nicht erfreulich, keine unangenehme aber auch keine wohltätige Erscheinung, Ich habe auch dabei vorzüglich die Freude gehabt einen Teil ganz vollkommen zu sehen <...> (1, 389), abermals das Vergnügen haben, einen kleinen Scherz, im Ganzen zwar wohl zufrieden, aus einer gewissen Furcht, Es freut mich nicht wenig, <...> (1, 431), nicht wenig neugierig, <...> nur Schade, daß wir um einen Monat dem Winter zu nahe sind <...> (1, 434), besondere Freude, nicht unglücklich, verunglücklich, so glücklich, so wenig Vergnügen, so angenehm, Das Büchelchen, meine beste Freude, Es ist Schade, daß <...>, zu meinem nicht geringen Erstaunen, von nichts mehr überrascht, eine recht große Freude, ohne Interesse sein, ein interessantes Werk, recht neugierig, nicht viel erfreulicher; lieber ruhig, ganz verwundert, gute Laune;

б) уявна – <...> nicht ohne Ärgernis seiner salbaderischen Widersacher abgehen sollte (1, 347).

10. Об'єкт (носії емоційного стану) (75):

а) реальный – das Interesse (6), etwas lustiges, das Vergnügen (10), die Neugierde (2), Glück (10), Unglück (7), Schmerz (4), das Sachinteresse, angenehmes und unangenehmes, Ruhe (2), Lachen, Überraschungen, überraschendes, Angenehme und nichts unangenehmes, das Überraschende, (was) (1) (etwas) (1) erfreuliches (1), Das interessante, nicht des wunderbaren doch des Seltsamen und überraschenden, das Interessante, mein Glück, Klagelieder, manches Interessante, Scherz, was leidliches, Glück und Unglück, angenehmes (2), etwas furchtbares, mich mit nichts erfreulichem beschäftigen, interessantes, etwas heiteres, angenehmes, herzliches;

б) уявний – Wunder, etwas angenehmes, Glück, Sie hätten mir zum Abschiede **nichts Erfreulicherer** und Heilsames geben können als Ihren Aufenthalt der letzten acht Tage <...> (1, 375), ein Unglück wäre, das Lustige wäre.

11. Негативна дія, спрямована на суб'єкт/об'єкт (носія емоційного стану) (23):

а) реальна – sich nicht interessieren (2), nicht fürchten (4), nicht wundern, nicht genieren, nicht viel fürchten, <...> und ich bin nicht ohne Furcht (1, 326), <...> und bin nicht übel zufrieden daß diese Herrn mich vermeiden (1, 330), gar nicht sich wundern, nicht erfreuen, nicht leid sein, sich nicht leicht verwundern, nicht uninteressant sein, Heute sage ich nicht mehr denn der gestrige Hochzeitgenuß hat nicht die beste Stimmung hinterlassen (1, 610), nicht triumphieren, Sie brauchen also das Unglück aus Lobeda nicht? (1, 723), nichts fürchten, nicht leiden;

б) уявна – <...> daß man damit nicht ganz unzufrieden sein solle ja er wäre ein Wunder wenn ihn ein Franzos geschrieben hätte <...> (1, 551–552).

12. Назва емоції (85):

а) реальна – Interesse (26), Kummer, Lust (2), Schamhaftigkeit, Freude (7), Schuld (3), Angst, Unruhe (4), Ruhe, Überraschung, Unschuld, Unzufriedenheit (3), Affekt (2), Verwundern, Sorge, Neugierde, Unverschämtheit, Scheu, keine Ruhe, Furcht (6), Furcht, Gleichgültigkeit, Glück (2), Zufriedenheit (3), Die Neugier, Greuel, Beruhigung, Erstaunen, Jammer, Ängstlichkeit;

б) уявна – Ruhe (2), Interesse, Glück, Freude, Vergnügen machen würde, Furcht;

в) метафорична – Qual.

13. Емоційний стан (119):

а) реальный – zufrieden sein (38), schuldig sein (7), neugierig sein (24), angenehm sein (2), schade sein, unzufrieden sein, lieb sein (5), froh sein (4), begierig sein (5), leid sein, beunruhigt sein, befriedigt sein, beleidigt sein, interessiert sein (2), leid tun (5), überraschend sein, glücklich sein (3), behaglich sein, abscheulich sein, Schuld sein, zerstreut sein, in einer Stimmung sein, daß..., erfreulich sein, ohne Stimmung sein, erfreut sein, nicht bange sein, lustig sein (2), heiter sein, grämlich sein, trüb sein, von Besorgungen sein;

б) уявний – peinlich sein würden, Es sollte mir leid tun, wenn Sie Ihren Moses zurücklegten (1, 348), wäre ich neugierig.

14. Обсяг емоційного стану (43):

а) реальный – Viel (1) / viel Glück (2), viel Freude (7), ganz wohl zufrieden (2), soviel Glück, viel Vergnügen (4), viel erfreuendes, nicht ganz unzufrieden, ein wenig bange, ganz lustig, gar interessant, nicht geringe Zufriedenheit, viel leiden, ganz glücklich, ganz erstaunlich (2), ganz grimmig, voller Verwunderung sein, ganz zufrieden, nicht ganz verwunden, Mit vielem Vergnügen, alles angenehme, mit vielem Interesse, weniger leiden, hat mich gestern ein wenig erschreckt, wenig Freude (2), ganz erfreulich;

б) уявний – gar lieb wäre, viel Vergnügen machen würden, Die Schrift von Darwin würde wohl in Deutschland **wenig Glück** machen (1, 510), recht viel Erfreuliches, Dies würde uns viele Freude machen <...> (1, 838).

15. Волюнтатив (30):

а) реальный – **Möge** das zweite Buch Ihnen wie das erste **Freude machen** (1, 54), <...>, **freuen Sie Sich** des Lebens und Ihres Werks (1, 183), **Wundern Sie Sich** nicht mehr <...> (1, 191), schuld sein lassen, <...>, mögen Sie recht viel Freude an dem Knabenpaar erleben (1, 217), **Möge** Sie dieser Brief heiter und beruhigt finden! (1, 233), Ich wünsche besonders jetzt die Chronologie Ihrer Werke zu wissen, es sollte **mich wundern**, wenn sich an den Entwicklungen Ihres Wesens nicht ein gewisser notwendiger Gang der Natur im Menschen überhaupt nachweisen ließe (1, 302), **Möge** doch der kleine Ernst bald die gefährliche Krise überstehen und Sie wieder **beruhigen!** (1, 326), **Leben Sie recht wohl und erfreuen sich** der schönen Jahreszeit (1, 329) / der freien Luft und der Einsamkeit (1, 347) / des Abends der schön zu werden verspricht (1, 353) / bald mit Ihrer Ankunft <...> (1, 458), Erfreuen Sie uns bald mit guten Nachrichten (1, 383), mit Ihren Briefen erfreuen mögen, <...> **erfreuen Sie Sich** mit Meiern Ihrer erbeuteten Kunstschatze, auf die ich sehr neugierig bin <...> (1, 457), <...> erfreuen mich Mittwoch wieder mit einem Briefe (1, 537), Nach dem heutigen wohl zurückgelegten Tag ist die Ruhe freilich das beste (1, 638), Erzeigen Sie mir heute das Vergnügen Sie Mittags zu Tische bei mir zu sehen <...> (1, 676), Möge in beiden Fällen alles glücklich von Statten gehen! (1, 729), **Kommen Sie glücklich hierher!** (1, 753) (2), **Leben Sie recht wohl und genießen** das akademische Wesen nach Herzenslust (1, 847), <...> und **sinnen Sie auf neue Schöpfungen** zu unserer Freude (1, 860), **Mögen Sie heute halb Zwölf zu mir kommen**, <...> so wird es mir **eine Freude** sein (1, 860), **Leben Sie recht wohl und freuen Sich** Ihrer

wohlgelungenen Geschäfte (1, 903), *Seien Sie tätig und heiter* <...> (1, 907), *Möge Ihnen das einsame Zimmer recht gute Stimmung geben* (1, 948), *Möge es sich täglich und stündlich mit Ihnen bessern und mit mir auch, daß wir uns bald mit Freuden wieder sehen* (1, 995);

б) уявний – *Möchten Sie glücklich angelangt sein und alles bei Sich wohl gefunden haben!* (1, 242), *Möchten Sie doch mit Ihrem Wallenstein recht glücklich sein damit wir Sie desto eher bei uns sehen* (1, 453), *Möchten Sie <...> heiter und froh durchleben <...>* (1, 657).

16. Настрій (76):

а) реальний – *Stimmung* (61), *Laune* (2), *Stimmungen* (3), *Stimmung* (2), *Lust* (3), *Arbeitslaune*;

б) уявний – *Daher würde er mir, für die Tragödie, kaum eine poetische Stimmung geben können* (5) (1, 568).

17. Межа вираження емоційного стану (16):

а) реальна – *mit unendlicher Zufriedenheit, unendlich freuen, äußerst interessant* (2), *wohl nicht lachen, sondern nur lächeln, Da Sie so viel Gutes von meiner Elegie sagen, so tut es mir um so mehr leid daß sich eine ähnliche Stimmung lange Zeit bei mir nicht eingefunden hat* (1, 455), <...> *bis tief in die Eingeweide freuen können, <...> denn sie haben von außen nichts mehr zu fürchten noch zu scheuen* (1, 550), *äußerst neugierig, fast lächerlich, äußerst glücklich, nicht so heiter und mutvoll, das unendliche Unglück, lustig genug*;

б) уявна – <...> *und es wäre wirklich lustig genug wenn ich nächsten Dienstag damit aufwarten könnte* (1, 648);

18. Вітання (4) – *Glück wünschen* (3), *Viel Glück zur Vollendung Ihres Werkes* (1, 857).

19. Дія, спрямована проти об'єкта (носія емоційного стану) (21):

а) реальна – *leid tun* (4), *beunruhigen* (2), *plagen* (3), *quälen, ärgern* (3), *freuen, leiden* (2), *beschuldigen, bange machen, beklagen, abschrecken*;

б) уявна – *Die Entfernung würde mich wenig abschrecken* (1, 307).

20. Форма вияву емоційного стану (22): *Glück* (4), *Zufriedenheit, Furcht* (2), *Beleidigung, Wissensbegierde, Verwunderung, das Vergnügen, Schmerz, Triumph* (4), *Unruhe* (2), *Begeisterung, das lebhaftes Interesse, Sehnen, Beschämung*.

21. Побажання (47): а) удачі – *Glück wünschen* (31), *glücklich reisen, Viel Glück!* (2), *Viel Glück zu* (4), *glückliche Reise*; б) задоволення – *zufrieden sein mögen, Hier schicke ich den Aristoteles, wünsche viel Freude daran und sage für heute nichts weiter* (1, 343), *Ich wünsche Sie in Ihrem Garten recht vergnügt und tätig zu finden* (1, 348), *Ich wünsche Ihnen Glück zu Ihrer Zufriedenheit mit dem fertigen Teil Ihres Werkes* (1, 487); в) здоров'я – <...>, *nun wünsche ich Ihn en herzlich zu dessen Genesung Glück* (1, 328); г) загальної рівноваги – *Ich wünsche daß Sie bald in Ihren Garten ziehen und von allen Seiten beruhigt sein mögen* (1, 335); г) безмежного спокою – <...>, *ich wünsche daß dem guten Alten der seinige nie verleiden möge!* (1, 358); д) майбутніх якісних переживань – *Ich wünsche Glück zu den fortdauernden guten Aspekten, die über die Wochenstube scheinen, vielleicht mache ich darin selbst noch einen Besuch* (1, 761).

22. Ступінь емоційного стану (34):

а) реальний – *glücklicher sogar als Sie, ruhiger als zu Hause, immer mehr traurig als erfreulich, noch*

unruhiger als sie sein wird, mit welchem Glück, viel besser zufrieden, als ich es mit denen im vorigen Jahr bin, glücklichst (2), *seine Schwachheiten belustigen mehr als daß sie drücken, so lustig und artig als möglich, das Schicksal ebenfalls weit weniger Schuld hat als der Mensch, betrübtest, mehr interessieren* (2), *die größte Freude, viel fürchterlicher, mehr erfreuen, angenehmst, ärger, interessantest, mehr Freude* (2), *mehr Vergnügen, ruhiger* (2), *furchtbarer, so schrecklicher, betrübter, glücklicher als ich*;

б) уявний – *glücklicher, lustiger, gleichgültiger, Ich wüßte nicht leicht einen Fall durch den man den Leser mehr ängstigen könnte als die Scheinheirat mit Julius, nur müßte freilich diese Stelle sehr retardierend behandelt werden* (1, 518).

23. Суб'єкт (носії емоційного стану) (6): *Bewunderer, diese Unglücklichen, die Tragiker, die Neider, Unglücksburgemeisterin, Neugierige*.

24. Трансформація емоційного стану (11):

а) реального – *Es ist gut, wenn man den Jenensern Zeit läßt, ihre Furcht vor den Franzosen los zu werden, ehe man ihnen die Komödie zeigt* (1, 229), *Ich lege einen Brief von Humboldt bei, der Ihnen Freude machen wird* (1, 277), <...> *man wird betrübt sein <...>* (1, 424), *Es wird Ihnen interessant <...>* (1, 497), <...> *wenn sie nur interessiert wird* (1, 563), <...> *ich werde nicht eher ruhig sein, bis ich meine Gedanken wieder auf einen bestimmten Stoff mit Hoffnung und Neigung gerichtet sehe* (1, 688), <...> *werden dadurch zum Schweigen gebracht* (1, 736), *wird es mir eine Freude sein, <...> meine Furchtsamkeit überwinden kann* (1, 792);

б) уявного – <...>, *so würde lächerlich werden, was jetzt furchtbar ist* (1, 430), <...>, *wenn er dadurch nur für seine übrige Lebenszeit gesund und froh werden könnte* (1, 451), *glücklich würden*.

25. Емоційний патерн (20):

а) реальний – *Sorge und Qual, Verwunderung und Entsetzen, in Unruhe und in Erstaunen setzen, mühselig und ängstlich, der verlegene Schrecken, erstaunen und entzücken, beruhigt und erfreut, Dem erstaunt, erzürnten Knaben* (1, 446), *Schmerz und Liebe, angenehm und unangenehm, beneidens- und bewundertswert, das fürchterliche Interesse, Furcht und Mitleiden, Furcht und Hoffnung, vergnügen und ärgern, nichts erfreuliches und seelenerquickliches, befriedigt und erfreut, scherzen und bängen sich, Freuden und Leiden*;

б) уявний – *Sollte ich dabei noch Mut und Lust behalten, so würde ich es ausarbeiten und fertig, gäbe es immer mehr Stoff zum Nachdenken, als in der Anlage, sollte ich daran verzweifeln so ist es immer noch Zeit auch nur mit der Idee hervorzutreten* (1, 340).

26. Тривалість емоційного стану (18): *immer lächerlich, Aus dem Propheten ist ein Prophetenkind geworden, das ich auch nicht zu sehen wünsche, da ich, nach dem erhabenen Beispiel des Judengottes, meinen Zorn bis in die 4^e Generation behalte* (1, 254), *immer zufriedener, immer fort leiden, <...> fürcht ich länger als ich glaubte <...>* (1, 472), *immer zufrieden sein, ein unendliches Vergnügen, immer viel Freude machen, noch immer geplagt sein, immer verhaßter, nicht immer glücklich, immer weniger Freude machen, noch immer in großer Angst, immer erfreut, immer interessanter, immer genug Interesse für, immer größern Haß, immer traurig*.

27. Особливе ставлення до об'єкта (носія емоційного стану) (1): *grimmig-ironisch*.

28. Тотожність емоційного стану суб'єктів (1): *Meiern, den ich nun zu unserer wechselseitigen Freude wiedergefunden habe, befindet sich so wohl als jemals und wir haben schon was ehrliches zusammen durchgeschwätzt <...>* (1, 423).

29. Повтор пережитого емоційного стану (3): *Mit Ihrer Elegie haben Sie uns wieder große Freude gemacht* (1, 454), *<...> wenn er sich nicht immer von neuem ärgern will* (1, 539), *sich wieder freuen, wieder zu sehr zerstreut, Es ist mir erfreulich wieder ein paar Zeilen Ihrer Hand zu sehen <...>* (1, 994).

30. Зміст переживання (2):

а) реальний – *Ich las in diesen Tagen die Shakespearischen Stücke, die den Krieg der zwei Rosen abhandeln, und bin nun nach Beendigung Richards III mit einem wahren Erstaunen erfüllt* (1, 454);

б) уявний – *Ammon würde von Furcht erfüllt, Mahomets Eintritt müßte ihn verscheuchen* (1, 758).

31. Внутрішня реакція організму: серцево-судинна та перцептивно-когнітивна (3): *<...>, so kann ich nicht ohne Herzensbeklemmung an die Schaubühne und an die theatralische Bestimmung des Stückes denken* (1, 464), *mit einem sehr erleichterten Herzen, von Herzen Glück wünsche*.

32. Кількісні параметри переживання (3): *<...>, den Herodot und Thucydides, an denen ich zum erstenmal eine ganz reine Freude habe weil ich sie nur ihrer Form und nicht ihres Inhalts wegen lese* (1, 467–468), *<...> wieviel Freude es gewährt <...>* (1, 548), *nicht mehr wundern, einige ruhige Wochen, einige angenehme Tage*.

33. Модальність (8):

а) реальна – *Cotta ist zu beneiden! er fühlt sich gewiß glücklich daß so ein herrliches Blatt durch ihn in die Welt geht, wobei der goldne Beifalldoppelt willkommen ist* (1, 502), *muß freuen, nicht erschrecken sollen, <...>, so will ich sehen obs nicht möglich ist irgend etwas Erfreuliches zu produzieren* (1, 950);

б) уявна – *Wenn man gleich anfangs auf alles sogenannte Unterrichten Verzicht täte, <...>, so müßte ein lebhaftes Interesse erregt werden können* (1, 510), *<...> ich mich bald Ihres Besuchs zu erfreuen hätte* (1, 791).

34. Якісні аспекти переживання (2): *Unter dessen vorläufig sich auch in etwas diese chemische Südflut und ein neues Interesse gewinnt Platz* (1, 503), *<...>, und gibt den Philistern einen neuen glänzenden Triumph über ihre poetischen Widersacher* (1, 510).

35. Частина від цілого (2): *Eine der lustigsten Begebenheiten unseres Zeitalters kann ich vorläufig nicht verschweigen* (1, 565), *eine meiner besten Freuden*.

36. Паралелізм емоційних явищ (9): *ruhig und beruhigt, vergnügt und erfreut sein, tribuliert und gequält, gehetzt und qualvoll über der Angst, mit Lust und Freude, wohl und vergnügt, quält und ängstigt, verwundert und erstaunt, Bitterkeit und Trauer*.

37. Уявна експресивність (1): *Es macht auf die Einbildungskraft keine Wirkung und würde immer nur eine lächerliche Fratze bleiben* (1, 651).

38. Уявна альтернатива (1): *<...> und ob ich gleich persönlich keine Idee habe wie man sich dabei zerstreuen oder erfreuen könne <...>* (1, 663–664);

39. Невпевненість, припущення (2): *Das Humboldtsche Werk scheint auch bei ihm kein Glück zu machen <...>* (1, 677), *Was sich aber ein Student freuen muß, wenn er einen solchen Helden gewahr wird! denn so ohngefähr möchten sie doch gern alle aussehen* (1, 846–847).

40. Диференціація емоцій (2): *die Furcht Gottes, ein anderes Interesse*.

41. Життєвий досвід (1): *Es ist ein wahres Unglück daß ich seinen letzten Brief wieder verlegt habe, wo er mir nochmals seine Adresse schreibt* (1, 814).

42. Фізичні страждання (1): *Daß Sie auch körperlich leiden ist nicht gut man sollte, wenn man sich nicht sonderlich befindet, die Übel seiner Freunde mittragen können, welches ich unter gegenwärtigen Umständen recht gern übernehmen sollte* (1, 965).

Аналіз фактичного матеріалу показав, що семантика емотивної лексики розмаїта (42 семантичні підтипи), багатогранна (від ознаки емоційного стану до фізичних страждань), тематично орієнтована: назви феноменологічного вияву емоцій і нервово-м'язових, відповідно, графічно акцентована (звичайний шрифт і виділення курсивом).

Домінують назви феноменологічних виявів емоцій, із-поміж яких виокремлюємо найбільш частотні: інтенсивність вияву емоційного стану (264), ознака (форми вияву) емоційного стану (208), дія, спрямована на суб'єкт (носія емоційного стану) (207), характеристика емоційного стану (200), дія, спрямована на об'єкт (носія емоційного стану) (126), назва емоції (85), настрої (76), об'єкт (носії емоційного стану) (75), побажання (47), ступінь емоційного стану (34), волонтактив (30), негативна дія, спрямована на суб'єкт/об'єкт (носія емоційного стану) (23), емоційний патерн (20). При цьому назви інтенсивності вияву емоційного стану, ознаки (форми вияву) емоційного стану й назви емоції функціонують у трьох площинах: реальній, уявній і метафоричній; назви дії, спрямованої на суб'єкт (носія емоційного стану), характеристики емоційного стану, дії, спрямованої на об'єкт (носія емоційного стану), настрою, об'єкта (носія емоційного стану), волонтактиву, негативної дії, спрямованої на суб'єкт/об'єкт (носія емоційного стану), емоційного патерна реалізуються у двох планах: реальному та уявному; назви побажання і ступеня емоційного стану характерні лише для царини об'єктивної реальності.

З-поміж досліджуваних семантичних підтипів зацікавлення викликають слова-фаворити або словосполучення-фаворити, пов'язані з трьома різновидами емотивного значення: 1) позитивним: (№ 1) *glücklich* (31) – прикметник, (№ 2) *glücklich* (26) – прислівник, (№ 4) *sehr angenehm* (25), (№ 6) *sich freuen* (111), (№ 7) *erfreuen* (26), (№ 10) *das Vergnügen* (10), *Glück* (10), (№ 12) *Interesse* (26), (№ 13) *zufrieden sein* (38), (№ 14) *viel Freude* (7), (№ 21) *Glück wünschen* (31), 2) негативним: (№ 9) *leider* (17) – прислівник; 3) амбівалентним (корелює з лінгвістичним або стилістичним контекстом): (№ 16) *Stimmung* (61).

Очевидно, що «гіперактивним» є зворотне дієслово *sich freuen* «радіти (з того, що відбулося, відбувається, відбудеться)», яке вказує, з одного боку, на суб'єктивний емоційний процес, з іншого – на

результат цього процесу. Емоційне переживання радості ілюструє міжособистісні стосунки, прихильне ставлення авторів один до одного, їхню взаємну емоційну прив'язаність і високий загальнокультурний рівень розвитку.

Помірною активністю характеризується наведена ілюстрація *Stimmung* «настрій». *Настрій*, як уже зазначалось, демонструє полярність емоцій: позитивні – негативні. Позитивні емоції обмежуються трьома індексами: радість, інтерес, подив, негативні – одним: сум. Прикметно, що наведена лексема кваліфікується не лише як психічний стан, а й духовний, а також як наслідок когнітивного процесу, естетичної та моральної оцінок.

На частоту вживання певного значення емотивної лексики впливає насамперед обсяг листа та його жанрові особливості: інформаційна насиченість, сконцентрованість на певному факті або кількох фактах, подіях, проблемах, справах (особистісних, міжособистісних, групових, колективних) тощо.

За критерієм модальності переживання семантика аналізованої емотивної лексики ділиться умовно на п'ять груп: позитивна, негативна, нейтральна, амбівалентна, невизначена. У позитивному значенні закарбовано позитивні емоції: радість, інтерес, подив, провина, сором – і деякі їх відтінки (щастя, задоволення, тріумф, зацікавленість); у негативному значенні відображено негативні емоції: страх, гнів, горе, відраза, презирство – і деякі форми вияву перших трьох номінацій у вигляді боязні, жаху, переляку, люті, суму, страждання, горювання; у нейтральному значенні вер-

балізовано емоційний стан рівноваги – спокій і байдужість; в амбівалентному значенні простежуються антонімічні пари (неспокій і подив, сором і страх, біль і радість, страх та інтерес, приємне й неприємне, страх і співчуття) й синонімічні пари (подив і захоплення); у невизначеному значенні репрезентовано негатори емоційного стану: не радіти, не цікавитися, не дивуватися, не боятися, не сумувати, не гніватися, не незадоволений; негативні об'єкти (як носії емоційного стану): нещастя, невдоволення, неспокій.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Результати пілотного дослідження дають змогу підсумувати таке. По-перше, семантика емотивної лексики в німецькомовному епістолярії характеризується крізь призму двох площин: природну й художню, реальну та уявну. По-друге, емотивна лексика відображає емоції адресантів і водночас бере активну участь у формуванні емоційно-експресивної установки на адресата. По-третє, адресанти вдаються до фонографічної стилізації семантики емотивної лексики. У такий спосіб інформація про емоційний стан адресанта посилюється, створюючи тло як для експресивності, так і емотивності повідомлення.

Продовження розпочатого дослідження вбачаємо в розгляді особливостей лексико-фразеологічного втілення емоційних явищ в епістолярних текстах інших німецьких класиків, як-от: Є. Пауля, Е. Осмунда; в художніх текстах німецьких романтиків (Ф. фон Гарденберг (Новаліс), Ф. Шлегель, К. Шлегель-Шеллінг та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бродовська В. Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / В. Й. Бродовська, І. І. Патрик, В. Я. Яблонко. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2005. – 224 с.
2. Изард К. Психология эмоций / Кэрролл Изард; пер. с англ. В. Мисник, А. Татлыбаева. – СПб. : Питер, 2008. – 464 с.
3. Кириленко Т. С. Психология: емоційна сфера особистості / Т. С. Кириленко. – К. : Либідь, 2007. – 256 с.
4. Кунин А. В. Механизм окказиональной фразеологической номинации и проблема оценки / А. В. Кунин // Сборник научных трудов МГПИИЯ. – М. : МГПИИЯ, 1980. – Вып. 168. – С. 158–185.
5. Психологічний словник / за ред. В. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.
6. Шадських Ю. Г. Психологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття / Ю. Г. Шадських, В. М. Піча. – Львів : «Магнолія 2006», 2008. – 276 с.
7. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 208 с.
8. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : [навч. посіб.] / С. В. Шевчук. – К. : Вища шк., 2006. – 302 с.
9. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : Акорит, 2003. – Т. 2 : К–П. – 2003. – 928 с.
10. WAHRIG. Wörterbuch der deutschen Sprache / von R. Wahrig-Burfeind. – München : dtv, 2012. – 1152 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Goethe J. Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe in den Jahren 1794 bis 1805 / Johann Goethe. – München : btb, 2006. – 1003 s.